

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2016/54

Karar Sayısı : 2016/117

Karar Tarihi : 3.6.2016

İPTAL TALEBİNDE BULUNANLAR:

- 1- İstanbul Milletvekili Mustafa Sezgin TANRIKULU (E.2016/54)
- 2- Eskişehir Milletvekili Cemal Okan YÜKSEL (E.2016/55)
- 3- Burdur Milletvekili Mehmet GÖKER (E.2016/56)
- 4- Trabzon Milletvekili Haluk PEKŞEN vekili Av. Evrim SANDAL (E.2016/57)
- 5- Bolu Milletvekili Tanju ÖZCAN vekili Av. Evrim SANDAL (E.2016/58)
- 6- Balıkesir Milletvekili Namık HAVUTÇA vekili Av. Evrim SANDAL (E.2016/59)
- 7- Bursa Milletvekili Ceyhun İRGİL vekili Av. Evrim SANDAL (E.2016/60)
- 8- Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/61)
- 9- Adana Milletvekili Meral Danış BEŞTAŞ (E.2016/62)
- 10- Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/63)
- 11- Mardin Milletvekili Erol DORA (E.2016/64)
- 12- Mersin Milletvekili Dengir Mir Mehmet FIRAT adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/65)
- 13- Adıyaman Milletvekili Behçet YILDIRIM adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/66)
- 14- Şırnak Milletvekili Ferhat ENCU adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/67)
- 15- Batman Milletvekili Saadet BECEREKLİ adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/68)
- 16- İstanbul Milletvekili Selahattin DEMİRTAŞ adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/69)
- 17- Şırnak Milletvekili Aycan İRMEZ adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/70)
- 18- Mardin Milletvekili Ali ATALAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/71)
- 19- Tunceli Milletvekili Alican ÖNLÜ adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/72)
- 20- İstanbul Milletvekili Pervin BULDAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/73)
- 21- Muş Milletvekili Ahmet YILDIRIM adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/74)
- 22- Hakkâri Milletvekili Abdullah ZEYDAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/75)
- 23- Diyarbakır Milletvekili Nursel AYDOĞAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/76)

- 24- Şanlıurfa Milletvekili Osman BAYDEMİR adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/77)
- 25- Siirt Milletvekili Kadri YILDIRIM adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/78)
- 26- Ağrı Milletvekili Dirayet TAŞDEMİR adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/79)
- 27- Bingöl Milletvekili Hişyar ÖZSOY adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/80)
- 28- Ankara Milletvekili Sırrı Süreyya ÖNDER adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/81)
- 29- Diyarbakır Milletvekili Feleknas UCA adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/82)
- 30- İzmir Milletvekili Ertuğrul KÜRKÇÜ adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/83)
- 31- Van Milletvekili Figen YÜKSEKDAĞ ŞENOĞLU adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/84)
- 32- Diyarbakır Milletvekili Nimetullah ERDOĞMUŞ adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/85)
- 33- Batman Milletvekili Ayşe Acar BAŞARAN adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/86)
- 34- Diyarbakır Milletvekili Ziya PİR adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/87)
- 35- Hakkâri Milletvekili Selma IRMAK adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/88)
- 36- Bitlis Milletvekili Mizgin IRGAT adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/89)
- 37- Gaziantep Milletvekili Mahmut TOĞRUL adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/90)
- 38- Bitlis Milletvekili Mahmut Celadet GAYDALI adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/91)
- 39- Şanlıurfa Milletvekili İbrahim AYHAN adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/92)
- 40- Diyarbakır Milletvekili İdris BALUKEN adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/93)
- 41- İzmir Milletvekili Müslüm DOĞAN adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/94)
- 42- Ağrı Milletvekili Berdan ÖZTÜRK adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/95)
- 43- Mardin Milletvekili Gülser YILDIRIM adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/96)
- 44- İstanbul Milletvekili Erdal ATAŞ adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/97)

- 45- İstanbul Milletvekili Garo PAYLAN adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/98)
- 46- İstanbul Milletvekili Celal DOĞAN adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/99)
- 47- İstanbul Milletvekili Filiz KERESTECİOĞLU DEMİR adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/100)
- 48- Şanlıurfa Milletvekili Dilek ÖCALAN adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/101)
- 49- Diyarbakır Milletvekili Çağlar DEMİREL adına Kars Milletvekili Ayhan BİLGİN (E.2016/102)
- 50- Şırnak Milletvekili Faysal SARIYILDIZ adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/103)
- 51- Diyarbakır Milletvekili İmam TAŞÇIER adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/104)
- 52- Van Milletvekili Lezgin BOTAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/105)
- 53- Van Milletvekili Tuğba HEZER ÖZTÜRK adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/106)
- 54- Hakkâri Milletvekili Nihat AKDOĞAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/107)
- 55- Van Milletvekili Nadir YILDIRIM adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/108)
- 56- İstanbul Milletvekili Hüda KAYA adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/109)
- 57- Diyarbakır Milletvekili Sibel YİĞİTALP adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/110)
- 58- Iğdır Milletvekili Mehmet Emin ADIYAMAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/111)
- 59- İzmir Milletvekili Mustafa Ali BALBAY (E.2016/112)
- 60- Konya Milletvekili Mustafa Hüsnü BOZKURT vekilleri Av. Yavuz KATI ve Av. Hüsnü YILMAZ (E.2016/113)
- 61- Siirt Milletvekili Besime KONCA adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/114)
- 62- Muş Milletvekili Burcu ÇELİK ÖZKAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/115)
- 63- Diyarbakır Milletvekili Altan TAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/116)
- 64- Van Milletvekili Bedia ÖZGÖKÇE ERTAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/117)
- 65- Van Milletvekili Adem GEVERİ adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/118)
- 66- Şırnak Milletvekili Leyla BİRLİK adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/119)

- 67- Batman Milletvekili Mehmet Ali ASLAN adına Mardin Milletvekili Mithat SANCAR (E.2016/120)
68- Ankara Milletvekili Ali Haydar HAKVERDİ (E.2016/121)
69- Ankara Milletvekili Necati YILMAZ (E.2016/122)
70- Bursa Milletvekili Orhan SARIBAL vekili Av. Aslı EVKE YETKİN (E.2016/123)

İPTAL TALEPLERİNİN KONUSU: 20.5.2016 tarihli ve 6718 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 1. maddesiyle 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na eklenen geçici 20. maddenin, Anayasa'nın 85. ve 6216 sayılı Kanun'un 54. maddeleri uyarınca iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talepleridir.

I- İPTALİ İSTENİLEN ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN KANUN HÜKMÜ

6718 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na eklenen ve iptali istenilen geçici 20. madde şöyledir:

“GEÇİCİ MADDE 20- Bu maddenin Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edildiği tarihte; soruşturmaya veya soruşturma ya da kovuşturma izni vermeye yetkili mercilerden, Cumhuriyet başsavcılıklarından ve mahkemelerden; Adalet Bakanlığına, Başbakanlığa, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına veya Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığına intikal etmiş yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaları bulunan milletvekilleri hakkında, bu dosyalar bakımından, Anayasanın 83 üncü maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi hükmü uygulanmaz.

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onbeş gün içinde; Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığında, Başbakanlıkta ve Adalet Bakanlığında bulunan yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyalar, gereğinin yapılması amacıyla, yetkili merciine iade edilir.”

II- BİRLEŞTİRME KARARLARI

1. 3.6.2016 tarihinde yapılan toplantıda öncelikle birleştirme sorunu görüşülmüştür.

2. Yapılan başvuruların incelenmesinden; E.2016/55 ila E.2016/123 sayılı dosyalar ile E.2016/54 sayılı dosyadaki başvuruların konularının 6718 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na eklenen geçici 20. maddenin iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına ilişkin olmaları, inceleme konusu belge ve bilgilerin tüm dosyalar için ortak olması hususları gözetildiğinde, E.2016/55, 56, 57, 58, 59,

60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122 ve 123 sayılı dosyaların aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2016/54 sayılı dosya ile BİRLEŞTİRİLMELERİNE, esasların kapatılmasına, incelemenin E.2016/54 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir

III- İPTAL TALEPLERİNİN GEREKÇELERİ

3. Başvuru dilekçelerinde özetle; Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca denetime tabi tutulan yasama işleminin parlamento kararından ibaret olmadığı, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına yönelik tüm irade açıklamalarının anılan madde çerçevesinde denetiminin mümkün olduğu, aksi düşüncenin kabulü hâlinde dahi yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması sonucunu doğuran Kanun'un maddi anlamda parlamento kararı niteliğinde bulunduğu, Anayasa'nın değiştirilmesine ilişkin usullerden biri olan gizli oy yöntemine uyulmamış olması nedeniyle iptali talep edilen Kanun'un şekli anlamda da parlamento kararı niteliğinde olduğu, yasama dokunulmazlığının kaldırılması usulünü düzenleyen Anayasa ve İçtüzüğü'nün ilgili hükümlerine uygun hareket edilmediği, ilgili milletvekilleri haklarındaki isnatların ciddi olmadığı, siyasi saiklerle hareket edilerek anılan Kanun'un kabul edildiği, isnat edilen eylemlerin yasama sorumsuzluğu, ifade, örgütlenme, siyasi faaliyette bulunma, toplanma ve gösteri yürüyüşü düzenleme özgürlükleri kapsamında kaldığı, ilgili milletvekillere savunma hakkı tanınmadığı, aynı fiilleri Kanun'un kabul tarihinden sonra gerçekleştirenler veya soruşturmaları bu tarihte henüz başlamamış milletvekillerinin yasama dokunulmazlığından yararlanmaya devam edecek olmaları nedeniyle milletvekilleri arasında eşitsizliğe ve ayrımcılığa neden olunduğu, dokunulmazlığın kaldırılmasına yönelik taleplerin tek tek tartışılarak ayrı ayrı karara bağlanmasının önlendiği belirtilerek Kanun'un, Anayasa'nın 2., 10., 13., 15., 19., 25., 26., 27., 67. ve 83. maddelerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) İçtüzüğü'nün 131 ila 134. maddelerine, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve eki protokollerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

IV- İNCELEME

4. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca yapılan inceleme toplantısında, başvuru dilekçeleri ve ekleri, Raportör Volkan HAS tarafından hazırlanan inceleme raporu, iptali talep edilen kanun hükmü okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

5. 6718 sayılı Kanun'un 1. maddesiyle 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na eklenen ve iptali talep edilen geçici 20. maddenin birinci fıkrası, maddenin TBMM'de kabul edildiği tarih itibarıyla; soruşturmaya veya soruşturma ya da kovuşturma izni vermeye yetkili mercilerden, Cumhuriyet başsavcılıklarından ve mahkemelerden; Adalet Bakanlığına, Başbakanlığa, TBMM Başkanlığına veya Anayasa ve Adalet

komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığına intikal etmiş yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaları bulunan milletvekilleri hakkında, bu dosyalar bakımından, Anayasanın 83. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesi hükmünün uygulanmayacağını öngörmektedir.

6. Bu kurala göre, yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaları, maddenin TBMM’ce kabul edildiği 20.5.2016 tarihi itibarıyla maddede sayılan mercilere intikal etmiş olan milletvekillerinin tamamı hakkında, Anayasanın 83. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan *“Seçimden önce veya sonra bir suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, Meclisin kararı olmadıkça tutulamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz.”* hükmü uygulanmayacaktır.

7. İptali talep edilen maddenin ikinci fıkrası ise bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren onbeş gün içinde; Anayasa ve Adalet komisyonları üyelerinden kurulu Karma Komisyon Başkanlığında, TBMM Başkanlığında, Başbakanlıkta ve Adalet Bakanlığında bulunan yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin dosyaların, gereğinin yapılması amacıyla yetkili merciine iade edileceğini öngörmektedir.

8. Anayasa’nın 85. maddesinde *“Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar.”* denilmektedir.

9. Anayasa’nın 148. maddesinin birinci fıkrasına göre, *“Anayasa Mahkemesi, kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetler... Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler...”*. Maddenin ikinci fıkrasında ise *“Kanunların şekil bakımından denetlenmesi, son oylamanın, öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı; Anayasa değişikliklerinde ise, teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır. Şekil bakımından denetleme, Cumhurbaşkanınca veya Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir...”* denilmektedir.

10. Anayasa’nın yasama dokunulmazlığını öngören 83. ve milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen 84. maddeleri gözetildiğinde, Anayasa’nın 85. maddesinde sözü edilen yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine ilişkin TBMM kararlarının hukuki niteliği itibarıyla münferit birer parlamento kararı olduklarında duraksama bulunmamaktadır. TBMM’nin kanun dışındaki işlemlerini oluşturan parlamento kararlarından yalnızca TBMM İçtüzüğü ile yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ve

milletvekilliğinin düşmesine ilişkin kararların iptali talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurulabileceği Anayasa’da kabul edilmiştir.

11. Anayasa’nın 85. maddesi uyarınca inceleme yapılabilmesi için yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin bir parlamento kararının bulunması gerekliliğine karşın, iptali talep edilen kural, 316 milletvekili imzasıyla 12.4.2016 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulan “*Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi*” ile başlayan yasama süreci sonunda kabul edilmiştir. “*Teklif*” ile başlayan süreç, “*Anayasanın değiştirilmesi, seçimlere ve halkoylamasına katılma*” başlığını taşıyan Anayasanın 175. maddesinin öngördüğü “*özel*” süreçtir. Bu sürecin teklif, oylama, kabul ve yürürlüğe girme yönlerinden özel biçim koşulları olduğu gibi, bu süreç sonunda ortaya çıkan Meclis iradesine özel hukuksal sonuçlar bağlanmıştır. Bu suretle kabul edilen Anayasa değişikliğine ilişkin kanunun esas yönünden denetimi olanaksız olup şekil yönünden ise 148. maddede belirtilen çerçeve içinde denetlenebilmesi mümkündür. Anılan maddeye göre Anayasa değişikliklerinin şekil bakımından denetimi teklif ve oylama çoğunluğu ile ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususlarıyla sınırlıdır.

12. Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların şekil bakımından denetimi, Anayasa değişikliğine ilişkin kanunun Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten itibaren on gün içinde Cumhurbaşkanı veya TBMM üyelerinin beşte biri tarafından istenebilir. Somut iptal taleplerinde bu şartların gerçekleşmediği de açıktır.

13. Anayasa’da değişiklik yapan bir kanunun Anayasa Mahkemesince denetimi ancak Anayasanın 148. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca açılan bir iptal davası ile mümkün olup söz konusu kanunun Anayasa’nın 85. maddesi çerçevesinde denetlenebilmesi olanaklı değildir. Anayasa değişikliğine dair kanunun kabulü sırasında meydana geldiği iddia edilen şekil aykırılıkları da ancak, Anayasa’nın 148. maddesi uyarınca usulüne uygun olarak açılan bir iptal davasının konusunu teşkil edebilir.

14. Anayasa’da açıkça öngörülmüş bir dava yolu kapsamında denetim olanağı bulunan ve özel koşullara tabi tutulan Anayasa’ya aykırılık iddiasının, iptali talep edilen kuralın parlamento kararı niteliğinde olduğu ileri sürülerek Anayasa’nın 85. maddesine göre milletvekillerinin münferit iptal taleplerine konu edilmesi, Anayasa’nın 148. maddesi hükmünün anlamsız ve işlevsiz hâle gelmesi sonucunu doğurur.

15. Açıklanan nedenlerle, başvuru konusu 6718 sayılı Kanun’la Anayasa’ya eklenen geçici 20. maddenin, Anayasa’nın 85. ve 6216 sayılı Kanun’un 54. maddeleri uyarınca iptali ve yürürlüğünün durdurulması taleplerinin reddi gerekir.

V- HÜKÜM

20.5.2016 tarihli ve 6718 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 1. maddesiyle 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye

Cumhuriyeti Anayasası'na eklenen geçici 20. maddenin, Anayasa'nın 85. ve 6216 sayılı Kanun'un 54. maddeleri uyarınca iptali ve yürürlüğünün durdurulması taleplerinin REDDİNE, 3.6.2016 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Burhan ÜSTÜN

Başkanvekili
Engin YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Serruh KALELİ

Üye
Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Alparslan ALTAN

Üye
Nuri NECİPOĞLU

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Erdal TERCAN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ